

НОВА КНИГА НА ВЕСЕЛА НАУМОВА

ЗА ХАРМОНИЧНИТЕ СТРУКТУРИ

В МУЗИКАТА НА ХХ ВЕК

Проф. д.изк.н. Стефан Хърков

Музиката на отминалото двадесето столетие се радва на все по-нарастващ интерес и трайно привлича вниманието на изследователите. Удивителните експерименти, открития и постижения на композиторите от ХХ век, появили се в години на грандиозни обществени сътресения, карат музиколозите да търсят нови пътища към тяхното осмисляне. Очевиден е стремежът художествените явления, непознати за предишните столетия, да бъдат изучавани посредством подходи, водещи към „създаване на комплексна теория и история на изкуството на новото време“.¹

Новата книга на Весела Наумова² убедително се вписва в този изследователски процес. Монографията представлява от една страна „съпоставка между различни теоретични традиции и автори по отношение на терминологията и теоретичните интерпретации на дадени явления“, а от друга страна навлиза в „сложните и необятни процеси на взаимодействие на различни сфери на изкуството“.

Изследването има седем глави, подредени в логична последователност. Първите две глави въвеждат читателя в богатата палитра от вертикални структури, характерни за музиката на ХХ век. Тръгвайки от мисълта на Юрий Холопов, че структурата на хармоничните съзвучия се изразява в съвременната музика „не в механическом добавлении новых аккордов, а в изменение принципов их организации“³, Весела Наумова разграничава акордовата структура, характерна за времето преди ХХ век („предопределна от акустическите закономерности на музикалния звук“) от новите

---

¹ Текстовеше в кавички без указан източник са цитати от книгата на Весела Наумова.

² **Наумова**, Весела. Хармонични структури в музиката на ХХ век – подходи и интерпретации. София: Neofeedback, 2021.

³ **Холопов**, Юрий. Очерки современной гармонии. Москва: Музыка, 1974, с. 53.

фонични съчетания, „предполагащи някаква изразителна идея“. Така в XX век акордът „постепенно става все повече конкретно индивидуално звуково впечатление“.

Трета и Четвърта глави са посветени на „поли“-явленията в музиката на XX век. Още от началото на века композиторите подлагат на преосмисляне наличната класико-романтична система от изразни средства. Така те достигат (някои интуитивно, други рационално) до „пространствено-времеви взаимодействия по вертикал на такива самостоятелни единици-комплекси като лад, акорд, функция, тоналност, ритмоформула, метрика, темпо и т.н.“ На тази база израстват явленията полифункционалност, полиакордика, полиладовост, политоналност, полиритмика. Сред „поли“-явленията в музиката на XX век се откроява полистилистиката „която за разлика от други техники, работещи с по-малки по мащаб единици в структурираната йерархия на музикалната реч, оперира с цели комплекси от изразни средства“. Изследването на „поли“-явленията в съвременната музика открива нов поглед към аналозиите и взаимодействието между музиката и другите изкуства.

Последните три глави разглеждат конкретни проявления на политоналността – в архитектурата, в сценичните изкуства и в музикалното пространство. Показателна е Пета глава, в която са разгледани връзките между политоналните принципи в музикални композиции и техни проекции в архитектурни конструкции. Специално внимание е отделено на системата за пропорциониране *Modulor*, разработена от френския архитект Льо Корбюзие в средата на XX век – една визуално-хармонична система, която по думите на Алберт Айнщайн представлява “scale of proportions” (гама от пропорции)⁴. Приемайки възможността големи хармонични структури на музикални произведения да бъдат сравнявани с пропорционални структури на цели сгради, В. Наумова достига до извода, че „ако пространствената прогресия е еквивалентна на хармоничната прогресия чрез акорди, това води до идеята, че архитектурата може да бъде в определени тоналности, да има тонален център, и комбинациите на тези основни пропорции да доведат до нови качествени явления“. Особено интересен пример в това отношение представлява прочутата „Къща над водопада“ (*Fallingwater* или *Edgar J. Kaufmann House*), създадена в 30-те години на XX век по проект на американския архитект Франк Лойд Райт.

---

⁴ “scale of proportions which makes the bad difficult and the good easy”. **Le Corbusier** (Charles-Édouard Jeanneret). *The Modulor (A Harmonious Measure to the Human Scale Universally Applicable to Architecture and Mechanics) and Modulor 2 (Let the User Speak Next)*. 2 volumes. Basel: Birkhäuser Verlag, 2000, p. 58.

Книгата на Весела Наумова кара читателя да осъзнае, че хармонията е нещо много повече от механичен набор от правила. Новаторските идеи на композиторите от XX век не само обогатяват фоничната палитра на хармонията, но и „проектират нови принципи на мислене“, представляващи „източник на нови хармонични форми с ярък колорит на звучене“. Значението на тези нови принципи би могло да се разкрие много по-пълно когато след прецизното им анализиране, бъдат погледнати отвъд конкретната им реализация. Именно по този път се достига до етап, в който „изясняването и определянето закономерностите на многослойната и високоорганизирана звукохармонична материя способстват за дълбоко разбиране на същностната природа на художествените произведения“. Монографията представлява ценен принос в това отношение и важна крачка напред към осъзнаване на мястото на музиката в комплексната теория и история на изкуството на новото време.